

**Türk Tarihi
Araştırmaları Dergisi**

Yıl 3, Sayı 2, Aralık 2018

**Journal of Turkish History
Researches**

Volume 3, Issue 2, December 2018

Ordu

2018

Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi, uluslararası hakemli bir dergidir. Yılda iki kez, Aralık ve Haziran aylarında yayımlanır. Derginin elektronik versiyonuna <http://dergipark.gov.tr/turktarars> adresinden erişilebilir. Dergiye gönderilen makaleler, intihal olaylarının tespiti ve engellenmesi amacıyla intihal tespit programı ile denetlenmektedir.

Journal of Turkish History Researches
Vol. 3 Number 2 December 2018

Journal of Turkish History Researches is a peer-reviewed bi-annual international academic journal, published in December and June. Also a special issue will be published every year. The electronic version of the journal can be read at <http://dergipark.gov.tr/turktarars>. Author guidelines and editorial policies on submission of manuscripts can be found on the same website. Journal of Turkish History Researches is using plagiarism detection software in order to detect and prevent plagiarism.

Sahibi ve Sorumlusu / Owner
Fatih ÜNAL

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Editor-in-Chief
Fatih ÜNAL

Editörler / Editors
Mehmet ALPARGU, Fatih ÜNAL, Murat ÖZKAN, Mesut KARAKULAK

E-Dergi Yöneticisi / E-Journal Director
Murat ÖZKAN, Mesut KARAKULAK

Dergi Sekreteryası / Journal Secretariat
Harun ARSLANTÜRK, Zafer SEVER, Kamil YAVUZ, Nebil KARADUMAN

Dizgi
Zafer SEVER

ISSN (Çevrimiçi) 2459-0185

ISSN (Basılı) 2548-091X

Yayına Katkıda Bulunanlar

DERGİNİN TARANDIĐI İNDEKSLER / THE JOURNAL IS INDEXED IN

Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (Asos Index)

AcademicKeys

Scientific Indexing Services

Akademik Araştırmalar İndeksi
Acarindex.com

Akademik Araştırmalar İndeksi (Acar Index)

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

- 1 Kök Türk Yazıtlarındaki Kırgız ve Türgiş Seferleri
Saadettin Yağmur GÖMEÇ
- 15 Ortaçağ Kafkas Ticaret Yollarında Arran ve Berde'nin Konumu
Beşir MUSTAFAYEV
- 50 Anadolu'da İlk Türk Beyliklerinin Ermenilerle İlişkileri
Hüseyin KAYHAN
- 80 Tabgaç Tarihinin Ana Kaynağı Wei-Shu Üzerine
Tuğba Gökçe BALCI
- 102 Official and Unofficial Islam in Soviet Union During the Cold War
Muhammet KOÇAK
- 121 Çeviri: Erken Dönem Osmanlı Türklerinde İnsan Kurbanı Üzerine
Bulgular
Serkan ACAR
- 130 Kitap Tanıtımı: Tarihi ve Coğrafi Bir Kaynak Olarak İ. G. Renat'ın
1738 Yılına Ait Cungar Devleti Haritası
Alfina SIBGATULLINA
- 134 Kitap Tanıtımı: Yarkend Hanlığı'nın Siyasi Tarihi
Eyüp YILMAZ

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Abdullah Gündođdu, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Abdulvahap Kara, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet Kanlıdere, Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet Taşağıl, Yeditepe Üniversitesi

Prof. Dr. Alfinasibgatullina, Rusya Bilimler Akademisi

Prof. Dr. Darkhan Kydyrali, Uluslararası Türk Akademisi / Kazakistan

Prof. Dr. Döölötbek Saparaliev, Kırgız-Türk Manas Üniversitesi/ Kırgızistan

Prof. Dr. Ergin Ayan, Ordu Üniversitesi

Prof. Dr. İlhan Ekinci, Ordu Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet Alpargu, Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. Mualla Uydu Yücel, İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Saadettin Yağmur Gömeç, Ankara Üniversitesi

DANIŐMA KURULU

- Prof. Dr. Ali Merthan Dündar**, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Haldun Erođlu, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Halil Bal, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Hava Selçuk, Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Hayrunnisa Alan, İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Telliöđlu, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. İlhami Durmuş, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. İlyas Kemalođlu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Prof. Dr. Kemal Özcan, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Konuralp Ercilasun, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Şahingöz, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Tezcan, Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Minehanım Nuriyeva, Tekleli Azerbaycan
Prof. Dr. Muhammet BeşirAşan, Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Musa Şamil Yüksel, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa Daş, Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Neslihan Durak, İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Nesrin Sariahmetođlu, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Prof. Dr. Nuri Yavuz, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Okan Yeşilot, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Olcabay Karatayev, Kastamonu Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan Dođan, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Prof. Dr. Osman Yorulmaz, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Prof. Dr. Remzi Kılıç, Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Salih Yılmaz, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Salim Çöhçe, İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Tilla Deniz Baykuzu, Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Üçler Bulduk, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel Öztürk, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Serkan Acar, Ege Üniversitesi

DİL EDİTÖRLERİ

- Doç. Dr. Ranetta Gaffarova**, Ardahan Üniversitesi (Rusça)
Dr. Öğr. Ü. Cüneyt Özata, Ordu Üniversitesi (İngilizce)
Dr. Hakan Güngör, Ordu Üniversitesi (İngilizce)

SAYI HAKEMLERİ

- Prof. Dr. Ergin Ayan**, Ordu Üniversitesi
Prof. Dr. Giray Saynur Bozkurt, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. İsmail Özçelik, Kırıkkale Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Nuri Yavuz, Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Tilla Deniz Baykuzu, Trakya Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel Öztürk, Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Kürşat Yıldırım, İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Sebahattin Şimşir, Balıkesir Üniversitesi
Dr. Öğr. Ü. Fikrettin Yavuz, Sakarya Üniversitesi
Dr. Fatma Koçak, Sakarya Üniversitesi
Dr. Hakan Güngör, Ordu Üniversitesi

EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Abdullah Gündođdu, Ankara University

Prof. Dr. Abdulvahap Kara, Mimar Sinan Fine Arts University

Prof. Dr. Ahmet Kanlıdere, Marmara University

Prof. Dr. Ahmet Tařađıl, Yeditepe University

Prof. Dr. Alfinasibgatullina, Russia Academy of Sciences

Prof. Dr. Darkhan Kydyrali, International Turkish Academy/ Kazakhstan

Prof. Dr. Döölötbek Saparaliev, Kyrgyz-Turk Manas University / Kyrgyzstan

Prof. Dr. Ergin Ayan, Ordu University

Prof. Dr. İlhan Ekinci, Ordu University

Prof. Dr. Mehmet Alpargu, Sakarya University

Prof. Dr. Mualla Uydu Yücel, Istanbul University

Prof. Dr. Saadettin Yağmur Gömeç, Ankara University

BOARD OF ADVISERS

Prof. Dr. Ali Merthan Dünder, Ankara University
Prof. Dr. Haldun Erođlu, Ankara University
Prof. Dr. Halil Bal, Istanbul University
Prof. Dr. Hava Selçuk, Erciyes University
Prof. Dr. Hayrunnisa Alan, Istanbul Civilization University
Prof. Dr. İbrahim Telliöđlu, Ondokuz Mayıs University
Prof. Dr. İlhami Durmuş, Gazi University
Prof. Dr. İlyas Kemalođlu, Mimar Sinan Fine Arts University
Prof. Dr. Kemal Özcan, Necmettin Erbakan University
Prof. Dr. Konuralp Ercilasun, Gazi University
Prof. Dr. Mehmet Şahingöz, Gazi University
Prof. Dr. Mehmet Tezcan, Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Minehanım Nuriyeva Tekleli, Azerbaijan
Prof. Dr. Muhammet Beşir Aşan, Fırat University
Prof. Dr. Musa Şamil Yüksel, Yıldırım Beyazıt University
Prof. Dr. Mustafa Daş, Dokuz Eylül University
Prof. Dr. Neslihan Durak, İnönü University
Prof. Dr. Nesrin Sariahmetođlu, Mimar Sinan Fine Arts University
Prof. Dr. Nuri Yavuz, Gazi University
Prof. Dr. Okan Yeşilot, Marmara University
Prof. Dr. Olcabay Karatayev, Kastamonu University
Prof. Dr. Orhan Dođan, Kahramanmaraş Sütçü İmam University
Prof. Dr. Osman Yorulmaz, Mimar Sinan Fine Arts University
Prof. Dr. Remzi Kiliç, Erciyes University
Prof. Dr. Salih Yılmaz, Yıldırım Beyazıt University
Prof. Dr. Salim Çöhçe, İnönü University
Prof. Dr. Tilla Deniz Baykuzu, Trakya University
Prof. Dr. Üçler Bulduk, Ankara University
Prof. Dr. Yücel Öztürk, Sakarya University
Assoc. Prof. Dr. Serkan Acar, Ege University

LANGUAGE EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Ranetta Gaffarova, Ardahan University (Russian)
Assist. Prof. Dr. Cüneyt Özata, Ordu University (English)
Dr. Hakan Güngör, Ordu University (English)

REVIEWERS FOR THE CURRENT ISSUE

Prof. Dr. Ergin Ayan, Ordu University
Prof. Dr. Giray Saynur Bozkurt, Marmara University
Prof. Dr. İsmail Özçelik, Kırıkkale University
Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak, Gazi University
Prof. Dr. Nuri Yavuz, Gazi University
Prof. Dr. Tilla Deniz Baykuzu, Trakya University
Prof. Dr. Yücel Öztürk, Sakarya University
Assoc. Prof. Dr. Kürşat Yıldırım, Istanbul University
Assoc. Prof. Dr. Sebahattin Şimşir, Balıkesir University
Assist. Prof. Dr. Fikrettin Yavuz, Sakarya University
Dr. Fatma Koçak, Sakarya University
Dr. Hakan Güngör, Ordu University

EDİTÖRLERDEN

Değerli okuyucular,

Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi'nin bu sayısında bir tanesi İngilizce olmak üzere toplam altı özgün araştırma, ayrıca biri kaynak niteliği taşıyan iki eser tanıtımı yer almaktadır.

Bu sayının ilk yazısı, Saadettin Yağmur Gömeç tarafından yazılmıştır. II. Göktürk Kağanlığı döneminde Türk Birliğini sağlamak üzere Kapgan Kağan'ın Kırgız ve Türgişler üzerine yaptığı seferlerin incelendiği "Kök Türk Yazıtlarındaki Kırgız ve Türgiş Seferleri" başlığını taşıyan yazıda Kırgızlar üzerine yapılan seferler ile Kuteybe'nin Türkistan'a yöneldiği sırada "Sogdları düzene sokmak" için Temir Kapı'ya yapılan seferler kitabeler çerçevesinde ele alınmıştır.

Ortaçağ'da Kafkasya'nın ticari-iktisadi ve kültürel hayatında önemli rol oynayan Arran'ın başkenti Berde şehri, Asya'nın Berde'ye ulaşan tarih-ticaret yolları ile birlikte Beşir Mustafayev tarafından zengin bir kaynakça görülerek "Ortaçağ Kafkas Ticaret Yollarında Arran ve Berde'nin Konumu" adıyla ayrıntılı biçimde tasvir edilmiştir.

Beylikler döneminde (XI-XII. Yüzyıllarda) Danişmendlilerin, Mengüçlülerin, Saltukluların, Artukluların, Dilmaçlıların, Sökmenlilerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Ermenilerle ilişkileri, Bizans'ın gölgesinde ve Haçlıların istilaları karşısında mücadeleden kısmi müttefikliğe dönüşen ilişki biçimi Hüseyin Kayhan tarafından ana kaynaklar ışığında "Anadolu'da İlk Türk Beyliklerinin Ermenilerle İlişkileri" adıyla kaleme alınmıştır.

Tabgaç (T'o-pa) tarihinin başlıca kaynağı olan Wei-shu'nun yazım aşamaları, başlangıç kayıtları hakkındaki bazı problemler hususlar Tuğba Gökçe tarafından "Tabgaç Tarihinin Ana Kaynağı Wei-shu Üzerine" adıyla incelenmiştir. Resmi hanedanlık tarihlerinden biri olup 551'de Wei Shou tarafından yazılmaya başlanan eserin ilginç ve tartışmalı yönlerine, eser hakkında bazı yazarların değerlendirmelerine temas edilmiş, başlangıç kayıtları hakkında makale yazarı tarafından bazı tespitler yapılmıştır.

Muhammet Koçak'ın Official And Unofficial İslam İn Soviet Union During The Cold War" adlı makalesinde Sovyetler Birliği döneminde ülkede yaşayan Müslümanların II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte resmi tanınma süreci ve Sovyetlerin "Sovyet rejimini tehdit etmeyen bir İslam" formatında Müslümanlara alan açmalarının ülkede İslami hayat bakımından sonuçları irdelenmiştir.

Speros Vryonis tarafından 1971'de *Journal of Asian History* dergisinde

yayınlanan ve Serkan Acar tarafından “Erken Dönem Osmanlı Türklerinde İnsan Kurbanı Üzerine Bulgular” başlığıyla tercüme edilen makalede, Türkiye Selçukluları ve Osmanlı'nın dini tarihini “Türk Usulü İslam” diye tanımlayan yazar (Speros Vryonis), daha çok Moğollar arasında görülen insan kurbanı ritüelinin izlerini Türkiye Selçukluları ve Osmanlı'nın ilk devirlerinde sürmeye çalışmıştır. Speros yabancı kaynaklarda yer alan bazı müphem ifadelerden yola çıkarak Selçuklu ve savaşçı Osmanlı toplumunda bu geleneğin kısmen devam ettiği görüşünü paylaşmaktadır.

Tanıtımı yapılan eserlerden ilki Türk-Moğol tarihi coğrafyası bakımından önemli bir kaynak olan “Cungar Hanlığı Haritası”dır. Alfina Sıbgatullina tarafından tanıtılan eser, önce Ruslara, ardından gönderildiği Sibiryâ'da Cungarlara esir düşen İsveç Subayı Johan Gustav Renat'ın çizdiği “Cungarya Haritası” üzerinde yapılan çalışmaları ele almaktadır. Jeoloji uzmanı Vladimir Volobuyev'ini harita üzerindeki çalışmaları ve söz konusu kaynağa dayanarak Türk-Moğol coğrafyasında yer ve su adları tespitleri, kızı tarafından derlenmiş ve Moskova'da yayınlanmıştır. Tanıtımı yapılan diğer eser ise Eyüp Yılmaz tarafından kaleme alınan Muhammet Bilal Çelik'in “Yarkent Hanlığı” isimli araştırma eseridir.

Makalelerin yazarlarına, karşılık beklemeden kıymetli zamanlarını ayırarak çalışmaları inceleyen hakemlere, derginin yayınlanmasına maddi ve manevi katkı sunan tüm dostlara, Türk tarihi ve Türklük bilimine gönül ve emek veren tüm bilim çevrelerine sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz. Genel Türk Tarihi sahasında yayın faaliyetlerini sürdüren Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi'nin 2019 Haziran sayısının bu sahaya bir ömür vakfeden ve geride bıraktığı Türklük mirasıyla günümüzü ve geleceğimizi aydınlatmaya devam eden kıymetli tarihçimiz Prof. Dr. Bahaeddin Ögel'e ithaf edileceğini duyurur, Türk Tarihi ve kültürü sahasında araştırmalar yapan bilim ve akademi çevrelerinin alakalarını bekleriz.

Editör Kurulu Adına
Prof. Dr. Fatih ÜNAL

FROM EDITORS

Dear readers,

In this issue of Journal of Turkish Historical Researches, there are six original studies, one of which is in English, and two of them are book reviews.

The first article of this issue was written by Saadettin Yağmur Gömeç. In the article titled

“Kirghiz and Turgis Campaigns in Kokturk Inscriptions” he examines Kapaghan Kaghan’s, II. Kokturk ruler, campaigns on Kyrgyz and Turgish in order to establish Turkish Union. The author examined the campaign based on inscriptions.

The city of Berda, the capital city of Arran, which plays an important role in the commercial-economic and cultural life of the Caucasus in the Middle Ages, had a rich bibliography. Bashir Mustafayev described this location with in detail along with the historical-trade routes of Asia to Berde in his article titled “Arran and Berde’s Position in Medieval Caucasian Trade Routes.”

In the period of principalities (XI-XII centuries), in the light of the main sources, the relationship between the Danishmends, the Mengüjeks, the Saltuks, the Artukids, the Dilmaçlıiler, the Sökmen with the Armenians in the Eastern and Southeastern Anatolia, and the form of the relationship that turned into a partial ally from the struggle against the invasions of the Crusaders is written by Hüseyin Kayhan with title “The Relations of the First Turkish Beyliks with the Armenians in Anatolia.”

Some of the problematic issues about the initial records of Wei-shu, the main sources of the history of Tabgatch (T”o-pa), were examined by Tuğba Gökçe with title “The Main Source of Tabgatch History Wei-shu.” Wei Shou, one of the official history of the dynasty, began to be written in 551.. The author touched on interesting and controversial aspects of the work. She also made the evaluation of the work in her article.

In his article, “Official And Unofficial Islam In Soviet Union During The Cold War” Muhammet Koçak examined the official recognition process and the results of the Soviet opening of space for Muslims after the beginning of World War II.

Speros Vryonis wrote an article in 1971, which was translated in Turkish by Serkan Acar under the title “Evidence on Human Sacrifice among the Early Ottoman Turks.” The author (Speros Vryonis) described Turkey Seljuk and

Ottoman history of religion "Procedure of the Turkish-Islamic," he traced human sacrifice ritual in the Seljuks and the Ottomans, which was a common practice among Mongols. Speros, based on some vague expressions in foreign sources, shared the view that this tradition continues in the Seljuk and warrior Ottoman society.

The first of these book reviews is "Cungar Khanate Map," which is an important source for Turkish-Mongol historical geography. Introduced by Alfina Sibgatullina, the work first deals with the Cungar Map drawn by the Swedish Officer Johan Gustav Renat, who was first captured by the Russians and then by the Siberian Cungars. Geological expert Vladimir Volobuyev's work on the map and the location names and water names in the Turkish-Mongolian geography based on the source in question, compiled by his daughter and published in Moscow. The other book review is written by Eyüp Yılmaz. The book is written by Muhammet Bilal Çelik titled Yarkent Khanate (Yarkent Hanlığı).

We would like to thank the writers of the articles, their precious time without waiting for the correspondence, the referees who examined the works, all the friends who contributed to the publication of the journal, all the scientific circles who devoted their efforts to the Turkish history and Turkish science.

Journal of Turkish Historical Researches, which is continuing its activities in the field of General Turkish History, is going to dedicate its 2019 June issue to Dr. Bahaeddin Ögel who spent his entire life working on Turkish history. a life-long foundation for the. announced that the dedication will be, Turkish History and culture in the field of science and academia researching the interests of the environment. We look forward to receive researches in the field of Turkish History and culture.

On behalf of the Editorial Board
Prof. Dr. Fatih ÜNAL

